

Straža v viharju

Izbaja vsak četrtek • Posamezna številka stane Din 1.50
Celoletna naročnina Din 40.— • Čekovni račun: „Straža v viharju“, Ljubljana, št. 16.790



Izdaja: Konzorcij „Straže v viharju“ (A. Tepež) • Urejuje: J. Natek
Uredništvo in uprava: Ljubljana, Kolodvorska 23 • Tisk Jugoslov. tiskarne (J. Kramarič)

Ljubljana, 8. februarja 1940

Leto VI — Številka 19

Dr. Korošec slov. dijaški mladini o borbi proti komunizmu

Z zanimanjem sem bral podatke, ki jih je objavila »Straža v viharju« iz ankete Slovenske dijaške zveze o pojavljanju komunizma na posameznih srednjih šolah v Sloveniji.

Vsakdo, ki želi dobro našemu narodu in naši državi, z veseljem spremlja delo dijaške mladine, ki je iz lastne pobude napovedala komunizmu boj na vsej črti. Tudi država se bori proti komunizmu, toda njena borba ne zadošča. Proti ideji je treba postaviti idejo. To dela naša dijaška mladina. V iskreni borbi proti komunizmu, za pozitivno krščansko miselnost, za narod, državo ter za svojega kralja, zasluži Slovenska dijaška zveza podporo ne samo šolskih, temveč vseh javnih oblasti in države sploh. Osvetljevanje komunističnih pojavov ni nobeno denuncijantstvo, molk v tem pogledu pa je izdajstvo.

Komuniste in njihove prijatelje je lahko spoznati: včasih so bolj odkriti, včasih manj. Včeraj so bili proti vojni in fašizmu, za zapadne demokracije, za svobodo malih narodov, danes so za »slovanstvo«, za veliko »slovansko« bratstvo pod vodstvom Sovjetske Rusije, proti zapadnim imperialističnim demokracijam, jutri bodo morda zopet odkriti za komunizem. Na šolah delajo posamično, še raje pa se vrivajo v dijaška društva, kjer si iščejo prijateljev in vrše podtalno boljševiško propagando. Naj se pojavljajo v tej ali oni obliki, mi jih poznamo; na šolski vzgoji in borbi naše mladine pa je, ali bo komunizmu in zavajalcem mladih ljudi po šolah upadla drznost in samozavest, ali pa bodo postali še drznejši in bodo morda celo iskali potuhe.

Dr. Korošec



Dr. Korošec v krogu akademikov

V nikomer drugem!

Vse piše danes o krizi naše družine! In res: družina je postala naša velika skrb! Bolna je na smrt! Gorje nam, če umre! Celica narodovega življenja je, z njo živi in umre narod sam!

Kako žalosten pogled v naše družine! Koliko je razrvanih, kako je v njih pogosto vse temno, brez sonca in njegove blagodejne toplote! Kolikim ni več dom, le ječa je, včasih pekel, odkoder si želi za vsako ceno pobegniti! Brez mladega življenja je toliko naših družin! Kakor strupen zrak je prišlo nadnje in naredilo iz lepih, bogatih vrtov opustošeno pokrajino, pogosto celo žalostno pokopališče, polno malih, malih rakev! Njiva življenja je postala njiva smrti! Narod takih družin je zapisan smrti, obsojen na smrt!

Zato družina ne sme umreti! Mora ozdraveti!

A zdravilo?

Poskusili so že razni zdravniki; po svojih diagnozah so predpisovali zdravila, a kar nič se niso obnesla. Včasih so bolezen še poslabšala! Niso zadela pravih klic njene bolezn!

Ni se namreč postarala in preživela, kakor mislijo nekateri! »Še malo naj živi, kmalu bo itak čas, da umrje! Saj je le nujna posledica kapitalističnega družbenega reda, ki pa po zakonih večnega razvoja mora propasti in z njim tudi družina!« To zdravilo so ponekod uporabljali, pa je prineslo narodom še več zla, še več propada, fizičnega in moralnega. Mo-

ralo je tako priti! Družina je tako ukoreninjena v človeški naravi, da ne sme umreti! Vsako nasilje nad družino je nasilje nad človeško naravo samo, ta pa se maščuje in udari tistega, ki se je nad njo pregrešil!

Drugi so modrovali in modrujejo ob bolniški postelji družine: »Kali njene bolezni so v slabem gospodarskem položaju družin. Kriza družin je gospodarska kriza. Odpravite to, pa bo bolnica vstala.« Ti zdravniki imajo prav, a le deloma. Tudi Pij XI. je poudarjal, da je treba rešiti to gospodarsko vprašanje. A z njim ne bo rešeno vse! Najhujše bolezni izhajajo iz čisto drugačnih bolezenskih klic. Te uničujejo družine tudi tam, kjer je doma blagostanje, kjer vlada razkošje in luksuz, in tam morda še bolj.

Prava diagnoza: v naših družinah večkrat manjka pravega ozračja: manjka vere in npravnosti, manjka Kristusovega duha! Tega ni več v naših družinah. Raz sten naših domov gine sv. razpelo, kjer pa je ostalo, je pogosto le mrtev okrasek. Svete podobe so izpodrinile druge slike... Vedno manj je slišati iz naših domov ob tihih večerih družinsko molitev... Vse to izginja, ker je izginil iz družin On, ki je vir vsega življenja, temelj vsake sreče!

Kdo bo ozdravil družino!? Tisti mladi rod, ki bo v družine, svoje mlade, življenja polne družine, prinesel vero in sveto spoštovanje do božje postave, ki bo na svoj dom povabil Kristusa in ga poprosil: »Gospod, ostani z nama!«

Češki renegati

Po dogodkih 15. marca, ki so češkemu narodu vzeli narodno svobodo, je ves češki narod nasproti osvoboditeljem tvoril enotno politično stranko pod predsedstvom državnega predsednika dr. Emila Hache tako zvano »Narodni souručenstvu«, ki naj bi služila predvsem temu, da bi mogli biti pod to firmo uresničeni načrti in želje protektorjev — Nemcev. Češki narod pa je znal tudi to organizacijo izrabiti v to, da bi si ohranil tudi v bodoče svojo nezlomljivo silo, svoje kulturne in kolikor je možno tudi gospodarske dobrine. Zato so morale vstati nove skupine in skupinice, ki bi to enotnost razbijale in služile gospodom protektorjem. Tako je z RM podpirana arijska fronta, ki ima v svojem programu ista načela v borbi proti Židom kot nacionalni socialisti. Nadalje tako zvani »Svatoplukovi fa-

šisti« na Moravskem. Njim načeljuje J. Vala, bivši lastnik hotela, ki je bil na zelo slabem glasu. V poslednji dobi je bila v Pragi na višji ukaz ustanovljena nova stranka: Český národně socialistický tábor iz dosedanjih frakcij fašistov in skupine »Vlajka« (Prapor). Za voditelja so si izbrali faliranega študenta Rysa. Ta stranka je prevzela program nemške nacionalno-socialistične stranke. Za svoj znak je proglasila zeleni kljukasti križ na belem polju. Zato je deležna posebnih simpatij protektorjev in RM podpor.

Papeški nuncij za britske misijone msgr. George Telfort je izjavil, da je sedaj največja ovira misijonskega dela vojna, v kateri se nahaja britski imperij. Veliko katehumenov so vpoklicali, tako da je delovanje misijonarjev otežkočeno.

Nedeljske misli | Oprati bi se hotela

Postni čas nam oznanja premagovanje, resnost, odgovornost naših dejanj, našega življenja in obnašanja. Brez premagovanja življenje ni mogoče, kaj šele krščansko življenje. Kdor si npravne dolžnosti ogleda in pozna nekaj človeške narave, mora prej ali slej priti do Pavlovega prepričanja, da zatira svoje telo in ga v sužnost deblje, ker postava mesa, nasprotuje postavi duha. Iz tega vidika je post, kakor ga cerkev pred veliko nočjo zapoveduje, primerno sredstvo za utrjevanje npravne moči proti postavi mesa.

Da ugodimo postnim predpisom, zado- stuje, da se jih držimo strogo po črti. Toda škoda bi bilo, če se postavimo na to stališče. Zdej je tako lepa prilika za prostovoljne od- povedi v zabavi, klepetanju, jutranjem po- ležavanju, tobaku, kinu, gledališču, prome- nadi...

Večina Evrope si danes nalaga žrtve v jedi in razkošju, pač v misli, da bi dosegli minljivi venec zmage. Toda bogve kako malo od teh jih ima v mislih neminljivi konec zve- ličanja.

Ko je Ninivam grozilo uničenje, je Bog poslal tja preroka Jona, da je Ninivljanom oznanjal post in pokoro. Vsi od kralja do zadnjega državljan z živino vred so v prahu in pepelu delali pokoro.

Mnogim deželam in narodom v Evropi tudi danes grozi uničenje. Nihče ne ve in ne more povedati, kje se bo val uničenja ustavil.

Kakšno izpričevalo bi si morali dati kot kristjani, če bi morali reči: »Ko je Kurent hodil okrog in vabil na ples, smo se mu rade volje odzvali, ko pa je cerkev oznanjala Jo- novo pridigo o postu in pokori, smo zatisnili svoja ušesa, da ne bi slišali.«

Zberimo torej ob ugodnem času vse svoje sile, resno pogledjmo sami vase in sklenimo: Delali bomo vreden sad pokore!

Ta zamorček je zvitorepka »Slovenija«. Prijeli smo jo namreč zadnjič za njen zviti rep in ji očitali, da je kljub svojemu naslovu ne- slovenska. No sedaj nam »Slovenija« odgovar- ja in se pere. Pri tem pa seveda preizkušena zvitorepka sploh ne omenja, z akaj smo jo prijeli, kaj šele, da bi ta naš »zakaj« z razlogi zavrnila. Mi smo »Slove- nijo« označili za neslovensko iz naslednjih raz- logov, ki smo jih navedli:

1. Ker je pustila v nemar dvajsetletni jubilej slovenske univerze, popolnoma pa zamol- čala častno promocijo slovenskega narodnega voditelja.

2. Ker že dolgo časa sem očitno ljubimka z levičarskimi podvigi naše kavarniške kul- ture.

3. Ker stalno prezira delo našega narodne- ga voditelja.

Razumemo »Slovenijo«, da se rajši izogne tem našim očitkom. Kako bi jih tudi mogla za- vrniti in svoje zadržanje opravičiti, ko pa je res tako, kot smo na njen naslov napisali. »Slovenija« se pere samo v eni sami točki, ki povrh niti bistvena ni, temveč je le očitek druge vrste, ker je ta njen madež le odsev njenega pglavitnega greha: neslovenskega ob- čutenja. »Slovenija« bi rada dokazala, da v svojem uvodniku o »Županovi Micki« ni dr. Kreftu dala posebnega poudarka. Radi bi ji to verjeli, pa res ne moremo. Kajti mas- tno natisniti določen odstavek, pomeni po dosednji običajni tiskarski tehniki po- udariti ga. In »Slovenija« je pač slučaj- no mastno natisnila odstavek, v katerem je omenjen slavni gospod dr. Kreft.

Koliko nas je katoliških študentov okoli »Straže v viharju«, v zvezi s tem naj »Slove- nija« ne goji prevelikih upov za svojo neslo- vensko stvar. Toliko nas je, da nas je dosedaj bilo vedno dovolj, kadar je bilo treba kaj res-

nega podvzeti za ohranitev in rast slovenske univerze, pri čemer smo navadno stali sami z našim voditeljem, pa tudi takrat, kadar je bilo treba stopiti na prste poklicnim razgraja- čem, ki uživajo posebno ljubezen slovenjinega kavarniškega kroga, ko so ti poskušali sloven- ski hram znanosti zmaličiti v boljševiško bez- nico, — tudi takrat nas je bilo dovolj. In do- volj nas bo vedno, kadar bo treba z de- janjem pokazati pravo domovinsko ljubezen tako do naše rodne Slovenije kot do skupne države Jugoslavije.

Sicer pa, naj nas bo kolikor koli že, vedno bomo smatrali za eno svojih prvih narod- noobrambnih nalog neizprosno borbo proti vsem pojavom izdajalske- ga neslovenskega levičarstva, proti temu lutkovnemu gledališču, ki mu vrtijo niti zločinci v zamejstvu. Na glas bomo povedali vsakogar, ki ga bomo spoznali, da je lutka v tem gledališču. »Sloveniji« naj zaenkrat zadostuje, če ji povemo, da njene prevelike simpatije do nekaterih teh lutk na- ravnost nelijo nezaupanje do nje.

Kar se pa tiče naše ljubezni in zvestobe do slovenskega narodnega voditelja, pa nas prav nič rdečica ne obliha, ko nam »Slovenija« to očita. Z odkrito priprostostjo priznamo, da smo zelo ponosni na to našo »ponižnost in po- korščino«. Vseznalo in vedno samo sebi za- dostujočo nadutost pa kar prepuščamo »Sloveniji«. Kljub temu pa še vedno menimo, da se »Slovenija« ozira okoli sebe iz posebno nizke žabje perspektive. Nadutost ji višje prav gotovo ne bo pomagala. Nekako tako, kot smo se na pamet učili kot otroci: prazen ništerc se mi zdi; prazen ništerc, ki je tak, da ga nima zlepa vsak: sredi v o tel se mi zdi in ob kraju ga nič ni...

nas sedanji dejanski delež 13,8% (glej Gosar, Banovina Slovenija, Ljubljana 1940).

Z dokončno preureditvijo države na avto- nomne narodno-pokrajinske enote z določeno finančno samostojnostjo bo vprašanje finančne ravnopravnosti zoženo na vprašanje ključa za prispevanje poedinih avtonomnih enot k državnim sredstvom za kritje državnih finan- čnih nalog, ki bi tudi v bodoče ostale na ne- posredni skrbi državne skupnosti. Ostali del javnih financ bi bila več ali manj avtonomna notranja zadeva poedinih avto- nomnih enot v okviru njih finančne samostoj- nosti.

Ako hočemo ohraniti nedotaknjen aksiom enotnosti jugoslovanskega gospodarskega pro- stora, bo za udeležnost poedinih avtonomnih enot na skupnih finančnih bremenih državne celote težko najti kako drugo razdelitveno načelo, kot je ključ gospodarske moči, izvirajoče iz sorazmerja pridobitne donosnosti po- edinih avtonomnih enot. Po tem takem bi nam torej na skupnih finančnih bremenih državne celote, preračunanih iz verjetnih pri- stojnosti državne celote, šla udeležnost v iz- nosu 12%, kar bi dalo okoli 500 milijonov. V istem razmerju (12%) nam gre tudi udele- ženost na uradniški zasedbi v skupnih držav- nih uradih in ustanovih. Ali smo ta odstotek

Pravičen ključ finančne obremenitve ni formalno sodilo prebivalstvenega razmerja, temveč porazdelitev gospo- darske donosnosti poedinih predelov v odnosu do prebivalstvenega razmerja. Temu bo načelno težko oporekati. Praktično bi mogli politični vidiki to načelo tu in tam ko- rrigirati.

Naš prebivalstveni odstotek v državi je 8,2%. Naša gospodarska donosnost dosega okoli 12% vse gospodarske donosnosti v državi. Razlika navzgor med prebivalstvenim in gospodarsko-donosnim razmerjem gre na račun sorazmerno večje udeležnosti gospo- darsko produktivnejših panog v našem slo- venskem gospodarstvu. Razmerje donosnosti agrarnega in neagrarnega pridobivanja je pri nas kakor 1:5. Pri tem je pri nas v Sloveniji okoli 15% vsega mestnega prebivalstva v državi in okoli 20% vsega industrijskega delavstva. V tem je vzrok, da znaša naša celokupna na- rodna donosnost za okoli 4% več, kot pa smo udeleženi na prebivalstvenem razmerju.

Načelu finančne pravičnosti iz narodno- pokrajinskega vidika bi bilo zadoščeno, ako bi naš delež na celokupni finančni obreme- nitvi jugoslovanskega narodnega dohodka ne presegal 12%. Prof. Gosar meni, da znaša

Še malo razmišljanja

Zadnjič enkrat smo v »Straži« priobčili razmišljanja o širokem sistemu, ki s svojim vplivnim vposeganjem seže celo do takih stvari, kot so podeljevanja študijskih štipen- dij. Navedli smo nekaj imen francoskih vlad- nih štipendistov, med katerimi so čitatelji za- man iskali katoliških akademikov.

Danes to listo spopolnujemo z naslednji- mi francoskimi vladnimi štipendisti: dr. Vito Kraigher, Brnčić, Petré. Gospod lektor fran- coskega jezika na naši univerzi gotovo tudi dobro ve, da se je n. pr. dr. Ciril Žebot tri leta po vrsti zaman potegoval za francosko štipendijo...

Prihodnjič bomo naše čitatelje nekoliko informirali tudi o »delegaciji« slovenske uni- verze, ki je šla na stroške francoske vlade na slovesno proslavo 150 letnice francoske revo- lucije v Pariz.

V zvezi z dr. Turnerjevo ustanovo dopol- nujemo, da dr. Ciril Žebot letos ni dobil te ustanove, čeprav je najbolj izpolnjeval pogoje za ustanovo.

POZORI!

Pod imenom »dijaške ure« bo, začeniš z 11. februarjem t. l., vsako drugo nedeljo ob pol 5 popoldne radijska oddaja za dijaštvo in starše o pomenu in vprašanjih naše srednje šole ter o naši slovenski dijaški organizaciji. Program bo nadvse pester.

Vsi k aparatom! Organizirajte tudi skupno poslušanje!

»Völkischer Beobachter« s 25. jan. t. l. str. 3 priobčuje sliko vlaka, pod katero bere- mo sledeče: »Jugoslovanski Nemci so kot po- seben dar poslali za zimsko pomoč nemški armadi 5 vagonov s 50.000 kg svinjske masti in 1 vagon svinjine.« Čudno! Pri nas pa se mast zaradi »pomanjkanja« stalno podražuje, čeravno imamo uredbo o pobijanju draginje.

Dr. Ciril Žebot:

Socialno gospodarske na- loge Banovine Slovenije

(Konec.)

IX. Po tem, ko smo si ogledali prave narodno-gospodarske naloge banovine Slove- nije v ožjem smislu, nam preostane še, da na kratko označimo vprašanje javnih financ v zvezi s samoupravno preureditvi- jo države.

Vprašanje slovenske udeležnosti na fi- nančnih dohodkih in izdatkih države je stara boleča točka naših notranjih razmer. Žal pa je prav to neke vrste temeljno vprašanje ostalo sorazmerno malo jasno in precizno po- stavljeno. Ostajali smo na obrobju političnih argumentov razmer in trenutka. V resnici pa je treba to vprašanje postaviti v jasno luč glavnih načel davčne in finančne politike.

Dočim dnevno-politično argumentiranje operira z enostavnimi številkami in se na- slanja navadno na neposredni prebivalstveni ključ, se s takim preprostim zaključevanjem ni mogoče zadovoljiti, ko gre za osnovno spo- znanje, po katerih vidikih naj se ustanovi de- lež finančne soudeležnosti državne celokup- nosti in samoupravnih enot.

na splošno glede uradniške udeležnosti že dosegli? Kje neki? Zakaj bi torej »bili v tem oziru plahi?

Našo kvoto na finančnih bremenih držav- ne celote bi morda na najenostavnejši način državi odrajtali tako, da bi se finančni viri med državno celoto in Slovenijo tako raz- delili, da bi si država neposredno pridržala vse dohodke iz davka na poslovni promet, carin, potrošnin (trošarin) in državnih podjetij. Slovenski delež na teh finančnih dohodkih znaša namreč okoli 500 milijonov. Kljub so- razmerni prožnosti teh finančnih dohodkov bi vendar donos iz teh finančnih virov precej zanesljivo pokrival našo kvoto na skupnih finančnih bremenih državne celote.

Gornja razmišljanja so hotela samo opozoriti na velika vprašanja, ki so pred tem, da bodo v eni ali drugi obliki, bolj ali manj posrečeno, morala biti rešena vspešno z razvojem državne preureditve v samoupravni smeri. Zato je prav, če o tem nekoliko razmišlja tudi mladi izobraženski krog iz vrst našega dijaštva, akademske mla- dine in mladih izobražencev v poklicih. — vsa naša številna mlada družina okoli »Stra- že v viharju«. To je bil nagib, ki me je za- vedel k pričujoči razpravi, ki jo v tej številki zaključujem.

Univerza

Doma

Zavod za mednarodno javno pravo

V zadnji številki »Straže v viharju« smo priobčili glavne misli dr. Tomšičeve razprave o organizaciji znanstvenega dela o inozemskih Jugoslovanih. Omenili smo tudi, da na ljubljanski univerzi obstoja Zavod za mednarodno javno pravo z dvema odsekoma (odsek za manjšine in odsek za izseljenstvo). Zavod vodi univ. prof. dr. Tomšič.

Zavod za mednarodno javno pravo je bil ustanovljen na pobudo dr. Tomšiča leta 1937. Ideja za ustanovitev zavoda je prišla iz vrst akademikov samih. (DSJF je vložilo 22. januarja 1937 vlogo, v kateri navaja potrebo takega zavoda na dekanat pravne fakultete.) Sklep o ustanovitvi je bil sprejet na seji sveta pravne fakultete 20. aprila 1937, odobril ga je univerzitetni senat 14. maja 1937, 15. junija 1937 je sklep odobril tudi tedanji prosvetni minister Magarašević.

Zavod je ustanovljen na pravni fakulteti pri stolici za mednarodno javno pravo z občo-diplomatsko zgodovino. Zavod se je organiziral po odsekih. Namen zavoda je preučevati pravne podlage življenja Jugoslovancev v inozemstvu, bodisi izseljencev, bodisi našega avtohtonega prebivalstva v tujini.

Sredstva za dosego namena so dvojna, in sicer idejna (predavanja in vaje, zbiranje in spoznavanje ustrežajočega materiala, uvajanje v znanstveno strokovno delo) in materialna (državne dotacije, dediščine in volila).

Z Zavodom za mednarodno javno pravo smo dobili prvo organizacijsko podlago za vse znanstveno delo o inozemskih Jugoslovanih, ki je pri nas šele v povojih.

Prvi korak je storjen, led je prebit. Upamo, da ne bo ostalo samo pri tem, temveč da se bo znanstveno delo o inozemskih Jugoslovanih še bolj izpopolnilo.

Z žalostjo pa moramo ugotoviti, da se zaradi premajhnih materialnih dotacij Zavod

za mednarodno javno pravo ne more razvijati tako, kot so si to zamislili njegovi ustanovitelji. Zavod nima nobenih prostorov. Knjižnica se nahaja v javnopravnem seminarju v prejšnji vratarjevi loži. Knjižnica je zaradi slabih dotacij pomanjkljiva. Mislimo, da naslikamo slabo materialno stanje Zavoda, če povemo, da znašajo dotacije za knjižnico prav toliko, kolikor znaša naročnina za eno strokovno revijo (Revue de droit international), in sicer 500 din. Potrebno bi bilo, da naše domače ustanove z volili podprejo Zavod in mu tako omogočijo njegovo plodonosno delovanje. Če pomislimo na to, koliko vsak Nемеc daruje za svojo AO, ki ima svoj sedež v Stuttgartu in ki vzdržuje zveze z inozemskimi Nemci. Le z zadostnimi podporami podprt, bo mogel Zavod za mednarodno javno pravo izpolniti lepo nalogo, ki so mu jo ustanovitelji namenili. Mi želimo Zavodu in njegovemu voditelju veliko uspeha pri delu, ki ga požrtvovalno vršita v korist slovenskemu narodu.

Medicinska fakulteta

Dvajseto leto teče, odkar se je ustanovila slovenska univerza v Ljubljani. Tudi medicinska fakulteta naše univerze že obstoja dvajset let in ima po dvajsetletnem obstoju le štiri semestre. V dvajsetih letih smo dobili na medicinski fakulteti eno predavalnico. Toda to je tudi edina predavalnica, ki zasluži to ime.

V jubilejnem letu naše univerze in tudi naše fakultete se je vpisalo na medicino izredno veliko število slušateljev novincev. Ze v rednem vpisnem roku se jih je priglasilo 107; dočim se je vsega skupaj vpisalo na fakulteto 172 slušateljev. Sploh se opaža, da je letos naval na medicino povsod velik, tako v Ljubljani, kakor v Belgradu in Zagrebu. Tukaj torej ni razlike. Razlika pa je v nečem drugem, namreč v tem, da sta se ostali medicinski fakulteti pri nas v zadnjih dvajsetih letih neprestano izpopolnjevali. Tako piše tovariš iz Belgrada, da obsega belgrajska fakulteta 17 krasnih novih poslopij. Pa tudi za-

grebška fakulteta je dobila vse, kar je zahtevala. Ostali fakulteti sta se torej izpopolnjevali, medtem ko so našo obsodili, da čaka tako dolgo, da bosta ti popolnoma urejeni. Vsiljuje se mi pri tem primera, da bi našo fakulteto primerjal z beračem, ki zunaj pred vrati čaka, da bo obeda konec in bo potem tudi on dobil kakšne ostanke.

Na zagrebški in belgrajski fakulteti je torej poskrbljeno za slušatelje, imajo moderno urejene predavalnice, ki zadoščajo modernim potrebam medicinskega študija. Pri nas pa imamo predavalnice, ki razen ene, ki sem jo že zgoraj omenil, ne zaslužio svojega imena. Da, celo v takem stanju so, da je neverjetno, da je kaj takega dandanes sploh še mogoče. Razen tega so še prostori daleč premajhni. Zadoščali bi kvečjemu za ca 40 ljudi v vsakem letniku. In letos je že novincev 107!

Tako je n. pr. pri predavanjih iz anatomije (ki so prav za prav v sobi za obdukcije), ki jih poslušata oba letnika skupaj, taka gneča, da ne samo, da ne morejo vsi sedeti, in jih večina stoji, ampak stoje celo na hodniku.

V takih razmerah obhaja letos medicinska fakulteta dvajsetletnico svojega obstoja. Mi medicinci ljubljanske univerze pa upamo, da bo za 25 letnico v Ljubljani popolna medicinska fakulteta z vsemi modernimi zgradbami in prostori. In to tem bolj, ker sta ostali fakulteti že dobili svoje.

Načrt Akademske menze

Akademska menza je projektirana kot dvonadstropna podkletena stavba.

1. Klet (oz. nizko pritličje). Klet je situirana samo 0.70 cm pod nivojem trotoira. Dostop

v klet je z glavnega in stranskega vhoda. V kleti so nameščene takoj pri vходу pisarna za sprejemanje blaga, velika kuhinja z dvigali za obednice, pomivalnica in manjša kuhinja za pecivo, priprava ter ob zadnji steni shrambe in hladilnice. Z leve strani je stransko stopnišče za služinčad, ki pelje do drugega nadstropja, kjer se nahajajo stanovanja, obenem veže kuhinjo z obednicami.

Ob glavnem vходу so nameščene po tri pršne kopeli za oba spola in pa ena kopalnica z banjo ter brivnica.

Pri stranskem vходу je prostor za premog in centralno kurjavo.

2. Visoko pritličje: iz glavnega vhoda peljejo stopnice, široke 2 m, do avle pred glavno obednico. V avli so nameščene garderobe in stranišča za oba spola. Glavna obednica v velikosti 14×15 m ima prostora za 186 študentov. V sredini dvorane so nameščena dvigala in servirna miza. Razen glavne obednice je še projektirana manjša obednica, dostopna tudi iz stranskega stopnišča.

3. V prvem nadstropju je manjša rezervna obednica tudi dostopna iz avle, ki ima poleg garderobe še stranišča za oba spola. Ob obednici je situirana soba za seje odbora Akademске menze in za glavno knjigovodstvo in sploh vodstvo menze. Ta soba je tudi dostopna iz stranskega stopnišča.

4. V drugem nadstropju je nameščeno stanovanje za ekonomista ter dve veliki in tri manjše sobe za uslužbenca menze s stranišči in čistilnimi balkoni.

Stavba bo v glavnem zidana z opeko z izjemo dveh betonskih stebrov v visokem pritličju v glavni obednici. Stropi so vsi železobetonski.

Počitniški tabor SDZ 1940 v Ptujju!

Fantje: od 5. do 8. julija

Dekleta: od 9. do 12. julija

Agitirajte. Zbirajte dinarje. Oskrbite si kroje. Letošnji tabor bo prekosil vse dosedanje. — Geslo: Cela armada SDZ se zberi v Ptujju!

R. Čuješ:

Sperans — Ušeničnik

(Konec.)

Zgodovinsko netočnost Speransa glede materializma kot moderne filozofije naj osvetli nekaj stavkov iz predavanja prof. dr. Vebra, ki je 18. januarja govoril v Ljudski univerzi v Mariboru o materializmu: »Najprej naj omenim, da v sami znanosti, ki je res sebi namen in ni samo sredstvo politike in podobnih drugonih ciljev življenja, o kakršnem koli preobratu te vrste (od idealizma k materializmu — moja opomba) ni duha ne sluha. Da, kdor bi iskal kot preobrat tudi v znanosti, bi moral poseči v predvojne čase in se ustaviti šele pri drugi polovici prejšnjega stoletja.« In še je dejal: »Današnji razumnik take vrste (materialist — moja opomba) je pa še vedno tam, kjer je bila znanost recimo pred 60 leti.« Danes bi torej lahko rekli, da je materialistični svetovni nazor najnaprednejšega razreda sedanjosti« recimo že 66 let zastarel.

Speransovi očitki Ušeničniku

Sperans izjavlja v polemiki, da bo »naš poudarek bolj na politični strani problema«

(S. 485), zato naj ne zameri, če je bil ali še bo tudi pri meni kdaj »poudarek bolj na politični strani problema«.

Glavni Speransov očitek je pač ta, češ, da Ušeničnik dialektičnega materializma ne pozna, oziroma da ga prikaže »popačeno, nesolidno in tendenčno«, a tendenčno v prvi vrsti (S. 609). Očita mu, da pojmuje dialektični materializem mehanično, ko ga je treba pojmovati kot ustvarjajočega, kakor je dejal »eden vodilnih teoretikov dialektičnega materializma« (S. 604). Zakaj že zopet sramežljivo prikrivanje imena? Če se že hoče Sperans ukvarjati tudi s filozofijo, bi pač moral vedeti, da pomeni Ušeničniku »vsemoč ekonomskega faktorja« zadnji vzrok vsega družbenega dogajanja, kar sta vsekakor trdila Marks in Engels, ki ju tudi Sperans priznava za »utemeljitelja dialektičnega in historičnega materializma« (S. 488). Da pa se prepriča, da Ušeničnik ne pojmuje materializma mehanično, naj blagovoli prebrati Sperans še enkrat Ušeničnikov spis vsaj od str. 35, 26 vrste do str. 41, 2 vrste ter od str. 48, 11 vrste do str. 50, 31 vrste, ker bi nam podrobneje navajanje vzelo preveč prostora. Seveda tudi ni res, da bi Ušeničnik »identificiral pojem ma-

terije s pojmom otipljivega« (S. 605). Površnost Speransa se kaže n. pr. tudi v tem, da zameri Ušeničniku, da se sklicuje na Maksa Adlerja, »popravljalca dialektičnega materializma« (S. 609), dočim zavrača Ušeničnik prav istega Adlerja, češ da je hotel na podlagi kantovstva razlagati marksistični materializem na milejši način. (Ušeničnik: Dialektični materializem, str. 34.)

Najhujše, kar si je Sperans dovolil pa je, da je uvedel popolnoma nov pojem materije, ki ga je povzel po Leninovem »Materializmu in empiriokriticizmu«. (Naj Sperans ne zameri Ušeničniku, da je orisal dialektični materializem samo po Marksu in Engelsu. Pri nas namreč ne more vsakdo dobiti Leninove knjige, pa čeprav Sperans zahteva, da bi to delo »pač vsakdo, ki skuša pobijati dialektični materializem z neke dostojne ravni, moral poznati« — S. 605). Pojem materije mu je »pojem objektivne, neodvisne od zavisti obstoječe realnosti, katere obstoj se po naši zavesti in spoznanjih samo manifestira« (S. 605). Saj pravi Lenin: »Kajti edina »lastnost« materije, na priznanje katere je vezan filozofski materializem, je lastnost, da je objektivna realnost, da obstoji izven

naše zavesti...« (navedeno po Speransu — S. 605). Pri takem pojmovanju materializma so seveda vsi njegovi nasprotniki razoroženi. Saj postanejo vsi razen najsrajnejših subjektivistov taki materialisti. Potem pa ne razumem, čemu so bili potrebni tako srditi napadi na idealistično filozofijo. Tudi Ušeničnik, ki priznava »objektivno, neodvisno od zavesti obstoječo realnost, katere obstoj se po naši zavesti in spoznanjih samo manifestira« — čeprav je ta objektivna realnost Bog — bi bil po Speransovi terminologiji »filozofski materialist«. Vsekakor bo moral Sperans, kadar se bo še spuščal v filozofske debate, točneje določiti vsaj glavne pojme, da se vsaj tisti, ki jih sam označuje za nasprotnike filozofije, ki jo zastopa, ne bodo znašli z njim pod isto streho.

Speransov napad na Ušeničnika — naziva polemika sploh ne zasluži, čeprav je priobčen pod to rubriko — je le udarec v vodo in prikaže v zelo slabi luči napredno materialistično znanost, ki je je v sodobnosti na pretek, saj je le prerada sprta z zdravo pametjo in objektivno resničnostjo.

Tudi pri športu — katoliški!

Književnost

Slike in odmevi

Gori ob bregu nad potokom stoji hiša. Resni in trezni ljudje žive tam, ker jih malo-kdo vznemirja.

Jeseni je štorcklja priletela od daleč s severa in je ostala kar pri potoku.

»Joj, štorcklja... kje so pa druge?« je vprašal fantek. In je vedno hodil okrog hiše in jo gledal, kako postopa ob potoku. Lepega jutra so jo zalotili pri cvetličnih lončkih. Ustrašila se je in zletela ozirajoč se. Kako bi ne! Vse »Jožefove brade« je potrgala. In fantek je moral odslej vedno paziti, da bi še večje hudobije ne naredila.

Za drvarnico je revo čakal kakor sovražnika. Ona pa je stala pri potoku samo na eni nogi in še tista je bila vsa rdeča, menda od mraza. Zdaj pa zdaj se je ozirala k hiši, tako, čisto postrani, a vsakokrat dolgo ni odmaknila pogleda.

»Menda je pa res žalostna. O Jezus, kaj se nikamor ne upa?« je čutil z njo.

Zvečer so govorili o vojni, da je bilo fantka kar strah. Naslednjega dne je zopet pazil na štorckljo, a bilo mu je tako tesno, kakor bi čul daljno grmenje topov. Tudi štorcklji je bilo nekaj. — Glej, kako jo straši, kako se boji. Kaj pa, če je od daleč, od?... včeraj so rekli... Poljska. — Jezus, takrat je zletela, dolgo krožila nad hišo, potem je zavila na jug, tako daleč je letela, da je ni več videl.

*

Pri Avbarjevih so imeli v nedeljo važne razgovore, ker so dobili pismo. Vseh je bilo strah vojne, ko pa so prebrali tisto o prenočevanju, je starega zgrabila jeza, da bi krivice kar takoj povrnili svetu.

Mnogo vojakov je bilo na polju, daleč od vsake vasi. Kaj so hoteli, kakor da so legli na golo, suho jesensko zemljo in se zavili v vse, kar je bilo pripravnega. Ne vlaga ne mraz in nič ni moglo do njih; dobro je bilo tako. Francetu je bilo v snu domače pri srcu in tako prostega se je čutil, da je zavriskal na dvorišču. Bilo mu je nerodno, ker navsezgodaj, ko je treba živino krmiti, še nihče ni vriskal kar tako, da bi zbudil vso vas. Pa je. Nekaj je bilo Francetu. Naglo je vpregel v voz močne konje, zmetal na voz plug, brane, vreče pšenice in pognal na polje. Na svoje polje, bogato, kakor ni na Dolenjskem. In je oral, vlačil, sejnal, da je bil ves poten, pa ni odnehal, ker mu je bilo srce polno sreče. — Kaj Dolenjska! Nikoli se več ne vrnem — in je zadovoljno pel. Takrat je vzhajajoče sonce nanagloma kar potemnelo, pred njim je stala žena, preplašena in v solzah. Saj ta ni bilo še nič. Spomnil se je na dom, pa ga je davilo, da ni mogel krikniti. Planil je pokonci in obstal v snegu: Sam?... prost?... ujet?... Opotekel se je nekaj korakov in se spotaknil v sneženi gomili. Zganilo se je... in njegov tovariš je iz snega preplašeno dvignil glavo. Nedosežna ravnina se jima je belila pred očmi, da je bilo tako samotno. Morda sta oba sanjala.

Cez nekaj trenutkov je bilo vse polje živo. Omamljeni so bili vojaki od sladkega sna, pa jih je čez hip napolnilo strahotno začudenje,

ker je prišla zima kar tako, ne da bi jo bili videli.

»Radi bi šli, kakor se nam je sanjalo, pa smo morali naprej. Dragi domači, ta žalost je tako težka...«

Tako je končal France v pismu iz nove domovine, ki je tako daleč.

»Primojduš,« je klel stari, »zakaj morajo trpeti nedolžni, od vekomaj samo nedolžni!«

*

Sosed je imel na čebelnjaku pripeto sliko, ki je bila najgrša, kar smo jih otroci kdaj videli. Saj so bile tudi druge, lepše. In nismo vedeli, zakaj visi tako nečloveška prav na čebelnjaku. Tudi možje, ki so ob nedeljah vasovali pri njem, so mu že bogve kolikokrat povedali, da je grda in da naj jo sežge. Pa ni in ni hotel. Otrokom je govoril, da se bo z njimi tako zgodilo, če ne bodo pridni. Pri tem pa je še mnogo povedal o Napoleonu in njegovih vojskah.

Tisto nedeljo je bil lep dan, sicer mrzel, ker je bilo sonce tako nizko. Pri čebelnjaku je bilo spet več moških. Slika jim je bila na poti, če je pa bila tako sovražna:

Ob dolgi cesti stoje drevesa, a na njih kar zapovrstjo obešenci. Taki so, da se jih človek ustraši, potem se mu zasmilijo, ko pa globlje premisli, se mu zdi samo še grdo. Ob cesti sedi Napoleonov vojak s sulico in s trdim pogledom in hudobno stisnjenimi ustmi zre vanje, kakor bi se bal, da mu bodo ušli.

»Takrat, ko je Napoleon poslal svoje vojske v Španijo, so se vršila strahovita dejanja,« je rekel sosod kot že mnogokrat in pokazal na sliko. »Napoleonov vojak je resen, hudoben. Kajpak, saj je že izvršil delo. Zdaj je prost. Kaj pa mislite, če bi prišel mimo Španec? Kakšna žalost in jeza bi ga zgrabili zaradi tolike krivice!«

Tako mirno je pravil sosod, kakor se spodobi. »Te hudobije so za nami,« je dejal. Cez nekaj trenutkov pa je bila slika strgana, vsa, kolikor je je bilo.

*

Iz mesta se je vračal mož in zamišljen postajal na posejanih poljih:

»Kako trda pleča si mi ustvaril, Bog, da se nisem zgrudil pod krivicami, ki so jih nosili in od trenutka do trenutka prestajali pravični! Svoje človek že nosi. Ko omaga, umre. Krivice drugih pa človeka davijo, umeti ne more, tako da ga še bolj boli. Brat ubije brata, pa to še ni konec. Vnuki se maščujejo med seboj.«

Mrak je že bil in fantje so se vračali iz zidanic. Peli so.

»Ker so otroci,« si je mislil stari in se počasi zgubil med njivami. M. J.

Knjige

Etbin Bojc »Naša narodna vzgoja in obramba«, Ljubljana, 1939, str. 32. Samoza-ložba, stane 10 din. Gospod profesor E. Bojc je objavljial v »Slovenskem učitelju« vrsto narodno obrambnih predavanj, pozneje pa jih je izdal v posebni brošuri, kar zaradi važnosti in aktualnosti v polni meri zaslužijo. Tako so

postala tudi vsem dostopna. Avtor obravnava vprašanja, ki so v zvezi z narodnostjo na sploh, zlasti pa še v zvezi s povsem slovenskim narodnostnim vprašanjem. Delo prof. Bojca priporočamo toplo kot idejno podlago nujnega praktičnega narodno obrambnega dela.

Giovanni Papini: Priče trpljenja Gospodovega Sedem evangeljskih legend. Prevedel in uvod napisal Vinko Beličič. Izdala Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani, 1940, kot prvo knjigo nove zbirke »Naša knjiga«, Str. 178. V ločeni prodaji stane 60 din.

V uvodu nam je mladi književnik Vinko Beličič, ki se je že uveljavil v Mladiki in Domu in svetu zlasti kot epik in ki je že mnogokrat razveselil naše bralce s krajšimi sestavki in pesmimi v leposlovnem delu našega lista, očrtal življenje in delo konvertita Papinija, filozofa, pisatelja in pesnika. Tako moremo, ko nas je prevajalec izčrpno seznanil in zbližal z osebnostjo pisca, lažje slediti njegovim fantazijam, ki mu jih je nudilo branje evangelijev. Ob premišljevanju trpljenja Gospodovega, osrednjega dogodka v vsej človeški zgodovini, ki jo je Papini želel dojeti v njeni razsežnosti od stvarjenja do danes, so ga zanimale vse podrobnosti. Oprt na skromna poročila o osebah, ki so sodelovale pri Gospodovem trpljenju, je umetnik oživil nekaj prič Gospodovega trpljenja: Judeža, Barabo, Malha, Simona Cirenejca, Kajfa in Pilata. Pod ustvarjalno močjo Papinija se nam razodevajo v vsej svoji tragični problematiki in zaradi odlične psihološke obdelave se nam zazdi, da so res taki živeli. Vendar je kljub temu v njih toliko obče človeškega in našega vsakdanjega nihanja med dobrim in zlim, opravičevanja svojih del, nerazumevanja božjih poti, hotenja, da se uveljavimo v svojem okolju, da so nam legende o teh pričah blizu, da po tragičnem koncu vseh prič, ko nastopi veliki rabin Sabbatai ben Shalom predstavnik judovskega rodu kot zadnje priče — kolektiva, zahrepenimo tudi mi po odrešitvi od prekletstva — saj se zavemo, da smo tudi mi sokrivci trpljenja Gospodovega. In ko papežu Celestinu VI. preostane le še, da moli molitev velikega petka za nezveste Jude, se mu skoraj notranje nujno pridruži tudi bralec, ki pa še doda prošnjo zase, da mu Usmiljeni odpusti njegov osebni delež krivde pri Njegovem trpljenju in ga, dvignjen na les križa, pritegne k sebi, kakor je to storil desnemu razbojniku. Umetniški užitek ob tem novjšem Papinijevem delu (iz l. 1937) nam lepša tudi lep Beličičev prevod. Tudi zunanja oprema je založnici v čast, vrednost dela pa še poveča Papinijeva slika.

Papinijeve Priče trpljenja Gospodovega, ki so izšle tik pred postnim časom, priporočamo kot visoko katoliško umetniško delo. Posebej pa iskreno čestitamo tudi svojemu tovarišu in sodelavcu Vinku Beličiču.

—eš.

V Achernu (Nemčija) so zaprli oba vikarja, ker sta poslušala neko tujo postajo. Obsojena sta bila na štiri leta ječe.

Srednja šola

KROŽEK SDZ NA DRŽAVNEM UCITE-LJIŠČU V LJUBLJANI

Nekak izreden položaj imamo učiteljsčniki v SDZ. Mi se zavedamo, da se pripravljamo neposredno za življenje, zato pa usmerjamo tudi tako svoje delo. In kako smo usmerili svoje delo? Gre nam predvsem za to, da se naučimo delati in da bo vse, kar naredimo, čim boljše. Zato se trudimo, se učimo, se oblikujemo, da bomo pripravljeni, ko pride čas, da se priključimo tudi mi življenjskemu delu.

Prvo naše delo velja nam samim. Klesamo in oblikujemo svoj značaj. Vzgajamo svojo osebnost, borimo se za prepričanje, gojimo svojo vest, da bo čim finejša, spoznavamo načela, ki so dobra in pravična, hočemo uresničiti pri sebi kar najpopolneje cilje SDZ: Bog, narod, država, skušamo se dokopati do osebnostnega človeka.

Drugič velja naše delo našemu poklicu. Za učiteljski stan smo se odločili zato, da bomo po malčkih, ki bodo gledali v svet in v nas, kot gleda kmet spomladi na bodočo letino, pomagali ljudem iz bede in žalosti do blagostanja in veselja — to pa duševno in fizično. Nam bo dan majhen ključek, s katerim bomo vstopili v domovanje otrokovega srca. Iz kamrice bomo šli v kamrico, iz kapelice v kapelico in tam prilivali luči, ki gori v kotu. Nam, romarjem, bo ukazano od zgoraj, da bomo gledali, kar drugim ne bo dano gledati, da bomo povedali, kar drugim ne bo dano povedati. Ukazano nam je, da bomo prinesli ljudem iz globine luči, da jim bomo dajali od svoje velike, vsako božjo stvar objemajoče ljubezni. Hodili bomo po široki cesti življenja, ki pa se bo mogoče kdaj zožila in nas bodo oni, ki smo jim dajali ljubezen, prav na tej ožini morda celo pohodili. A vendar upamo, da bodo drugi s hrepenenjem porabali sad, ki ga je to cvetje obrodilo in ga zaklenili v svojo kamrico. Da bomo kar najboljši učitelji, vzgojitelji in vodniki mladine, na to se pridno pripravljamo.

Tretjič pa velja naše delo narodu. Da bomo narodu čim več koristili in oddali v njegovo telo čim več močnih, zdravih sokov, zato se sedaj trudimo. Otroke, ki nam jih bodo matere s tresočo roko prepuščale, kot svoj najdražji zaklad, bomo učili narod ljubiti, spoštovati vse ono, kar je njegovega in jih učili materino govornico, ki je mogočna kot zvonjenje velikonočnih zvonov in sladka kot svetonočna pesem. Spoznavati hočemo bol in veselje, up in obup naroda, da mu bomo vedeli pomagati in z njim prenašati žalost.

Kartuzijani in kartuzija Pletjerje, 143 strani, 106 slik v bakrotisku, vzoren tisk na najfinejšem šamo papirju stane s poštnino 40 din, za dijake 20 din.

Kritika se je zelo pohvalno izrazila o tej zanimivi in krasno opremljeni knjigi.

Knjigo: Kartuzijani in kartuzija Pletjerje pošiljamo zastonj vsem dijaškim knjižničam, ki jih bodo zahtevale.

Naslov: Kartuzija Pletjerje, p. St. Jernej, Slovenija.